

Ինչպէս էր հաւանում: ընթերցող, երևելի է, չէ՞:—Եջմիածնում նստած լինել, Բագրատ Ա յովսեփեանի պատմական վէպը քննադատելու յանդգնել, և այնքան հասկացողութիւն չունենալ պատմութեան մասին, որ երբ կարդում ես—«Նրա զաղաթին Վոքի կեր Հայոց թագաւորը դեռ 499 թուականին Աշոտ Մարզպանի ձեռքով կառուցել էր երկու եկեղեցի իւր հողոյ թողութեան համար»—չհասկանաս, որ հեղինակը Հայոց թուական է կամեցել ասել: Մեղաւոր ենք, պ. Ա. յովսեփեան. թոյլ տուէք Ձեր «անյայտ քննադատին» հրապարակելն և իւր տգիտութիւնը խոստովանելով՝ ներողութիւն խնդրել խոնարհաբար: Խոստանում եմ՝ այսուհետեւ ամէն տարեթիւ՝ զոնէ Ձեր գրութեանը, իբրեւ Հայոց թուական կարգաւ, և ընդունել հետեւաբար, որ «Հիւսիսի Արծիւը» լոյս է տեսել Հայոց 1901 թ.ին՝ թիւրիմացութեամբ հինգ և կէս դար առաջ մեր ձեռքը հասել: Խոստանում եմ՝ այլևս այդպիսի անտեղի կասկածներ չտանել երբեք, իբր թէ մի գիտուն մարդ, որ ոչ միայն քարի վերայ փորուած արձանագրութիւններ է կարդում, այլ և կարգացածը սրբազրում՝ Լոուի (Աղուանից թագաւոր համարուող) խղճուկ Կորիկէին Կորիկեր Հայոց թագաւոր է դարձնում, մարծպանի տառասխալն էլ նկատում և ուղղում շինում է Վասակի ու Վահանի պէս մի մարդպան, ու գրում է այնպիսի զիանական ոճով—կարող էր հայկական ու փրկչական թուականներն իրար հետ շփոթել ու երևակայել, որ Կորիկէն Ե. դարում Հայոց թագաւոր է եղել ու Աշոտ մարզպանը նորա նազիրը կամ վէշերը:

Կ. Վ.

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

Սուրբանի նոտքը գերմանական գիտութեան:—Այս վերնագրի ներքոյ Christliche Welt թերթի մէջ (1901, № 52) աստուածաբանութեան յայտնի ուսուցչապետ Փոն Սոգէն անդեկութիւն է տալիս մի

շարք նշանաւոր ձեռագրերի զեւտի մասին, որ Սուլթանի հաճութեամբ գերմանացի զիտնականներին ձեռքն են անցել, Այդ ձեռագրերի պահարանն է եղել Դամասկոսի հնագոյն մզկիթներից մէկի բակում գտնուած մի տարօրինակ գմբէթադ, կէր, ամէն կողմից փակ շինութիւն, որի մէջ ըստ ասանդութեան Դամասկոսն առնելիս մահմեդականներն ամփոփել են իրենց ձեռքն ընկած քրիստոնէական գրութեաները և որ միայն Սուլթանի հրամանով կարող էր բացուել, Խօսուում է, որ քառասնական թուականներին այդ շինութեամբ բացուել է մի անգամ և մի անգլիացի կարողացել է յունարէն՝ Նոր Կտակարանի մի կարեւոր ձեռագիր գուրս քաշել այնտեղից, Ֆոն Սոգէն, որ առաջնակարգ պաղեստինագէտներից մէկն է, երեք տարի առաջ Դամասկոս այցելած լինելով՝ ջանք է թափել և յաջողել գերմանական պալատի միջամտութեամբ Սուլթանի մի իրադէն արձակել տալ, որով հրամայուում էր խորհրդաւոր չէնքը բանալ և ցուցակագրել մէջն եղած ձեռագրերը, Այդ լուրն առնելուն պէս նա գր. Վիդլէտ անունով մի երիտասարդ գիտնականի ուղարկում է Դամասկոս, որ մի ամբողջ տարի աշխատելով՝ թէպէտ սպասածի համեմատ խիստ աչքի ընկնող յայտնութիւններ չի անում, որովհետեւ բոլոր ձեռագրերը փշաքած, կիսայրուած, ողորկ և հողի մէջ քարացած են լինում՝ մեծ մասը մահմեդական շրջանի վերաբերեալ, բայց կարողանում է այնուամենայնիւ բաւական քանակութեամբ կտորտանք գուրս բերել, որոնք դեռ ուսումնասիրուած չեն ինչպէս հարկն է. միայն առ այժմ յայտնի եղածներից կարեւորագոյնները հետեւեալներն են.

1) 78-րդ սաղմոսի մի մասի յունարէն և արաբերէն թարգմանութիւնը՝ արաբերէնը նոյնպէս յունարէն տառերով գրուած, որ չեղած նորութիւն է և միջոց է տալիս հին արաբերէնի արտասանութիւնը պարզելու:

2) Սամարական հնգամատեանի հատուածներ:

3) Յունարէն Նոր Կտակարանի հատուածներ Դ. և Ե., գուցէ նաև Գ. դարից:

4) Հին և Նոր Կտակարանի հին Պաղեստինացւոց, ուրեմն և Փրկչի՝ խօսած լեզուով թարգմանութեան մանր և խոշոր բեկորներ, որոնք զգալի կերպով լրացնում են նոյն թարգմանութեան Սինայի նորագիւտ աւետարանի օրինակը:

5) 117 կտորներ հին ասորական աղօթքներից և ժամապաշտութեան այլ մասերից, որոնք դադար են տալիս հին քրիստոնէայ ասորիների կատարած պաշտամունքի մասին:

6) Մի հատուած երբայերէն հնգամատեանից՝ գրութեան ժամանակը դեռ անորոշ:

7) 25 թերթ յունարէն սաղմոսից, հին մեծատառ գրութեամբ:

8) Մի մեծ հասուած Թունաց եկեղեցւոյ հայրերից մէկի գրուածքից՝ թէ ում՝ զեռ անորոշ:

9) 47 թերթ Թէոդոր Մոպսուեստացւո մի անձանօթ մեկնութիւնից: ասորերէն չեղում:

10) Բազմաթիւ գեռ չկարգացուած թղթեր ասորերէն, երբայեցերէն, յունարէն, լատինարէն, հայերէն չեղումներով, և չն:

Բնագին աշխատութեամբ այս բոլորը քրքրելուց և լոյս աշխարհ հանելուց յետոյ Դր. Ախուշեան ստիպուած էր յետ տալ կրկին մզկիթի պաշտօնականներէն որ թաղէն նախկին գերեզմանի մէջ, որովհետեւ իբրեւ մզկիթի սեփականութիւն նորա օտարի ձեռք չպէտք է ընկնէին: Նորան թշուար ունեցաւ միայն մի քանի ձեռագիրներից լուսանկար վերջնել, միւսներից ցանկ կազմել, արտագրել ինչ որ կարող էր և իւր ժողոված նիւթերը մի արկղի մէջ ամփոփել: Սակայն Քան Սողէնի նորանոր դիմումներն այն արդիւնքն ունեցան, որ այս գեղատեքերին Սուլթանի մի նոր իրադէտով հրամայուած է, հանել այդ արկղը իւր մուծ քանտից և Բեյլին ուղարկել: Այդպիսով ուրեմն թանկագին ժողովածուն ուսումնասիրութեան առարկայ կ'լինի և Ս. Գրքի քննութեան ու լեզուագիտութեան համար նոր լուսարանութիւններ կրերէ:

Սին ատողներ. — Նորերս Ամերիկայի Սան-Լուիս հասնացում երևան է եկել մի նոր ազնայ, որ կրում է dirt eaters (ցեխ ուտողներ) անունը, և որի հիմնադիրը Ալինգոր անունով մի կրթուած փաստարան է: Նա իր ուսմունքն առել է կենդանիների վրայ կատարած մի շարք փորձերից, որոնց ժամանակ տեսել է, թէ ինչպէս համարեա բոլոր կենդանիները բնադճարար հող են ուտում, և այս սովորութեան շնորհիւ երբեք չեն շարճարուում ստամոքսի զանազան հիւանդութիւններով, ինչպէս մարդիկ: Ալինգորի հետեւողները հաւատացնում են, որ այդ փարգապետութեանը աշակերտելու օրից շատ առողջ են զգում իրանց, նոցա կերած ցեխը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ Միսիսիպի գետի մանր աւազը: որ նախօրոք մաքրում են հետը խառնուած զանազան իրերից: Ալինգորը այդ աւաղի տոպրակը մի շիլինգով է ծախում իր հետեւողներին: Յեկա-կերները ամեն օր վերցնում են այդ աւաղից մի թէյի դգալ, լուծում են մի բաժակ ջրի մէջ և խմում: Յեկակերների թիւը սկզբում 75 էր, բայց օրեցօր աւելանում է:

Երկարակնոյտիւն. — Մէքսիկով գիտնականը մի ժամանակ այն կարծիքն էր յայտնել, թէ մարդս կարող է մինչև 200 տարի ապրել: Նորերս պատահած մի գեղաք գրեթէ հաստատում է այդ կարծիքը: Ըլբանիայում մեռաւ Իսմայէլ Հաձէ անունով մի թուրք 160 տարեկան հասակում: Թողնելով

մօտ 200 թոռներ ու ծոռներ: Ծերունին պահել էր բոլոր առամները և մեռաւ առողջ դատաւութեամբ:

Մարդակերութիւնը զեռ շարունակուում է Բւստարախայում, շնայած Եւրոպացւոց բուռն քանքերին: Ընդհանրաւ լրագրները մանրամասնութեամբ նկարագրում են Չալմերս և Տոմկինս միսիօնարների ու նոցա Ա. հետեւորդների մահը, որոնց նոր—Գլինէայի բնակիչները բռնեցին, վանդաւորեցին և հանդիսաւոր ծիսակատարութեամբ կերան:

ՅԱԼԵԼՈՒՄ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԲԵԺՆԻ.

ՔՐԻՍՏՈՍ ՄԵՐԳԱՐԻԷԿԱՆ ՊԵՏՏՈՆԸ *

Քրիստո եղև մեզ իմաստքիւն յԱսուծոյ.

Ա. Կորնթ. Ա. 30:

Ա.

Բնական մարդը խաւարի մէջ է շրջում, որովհետեւ չի հանաչում ինքն իրեն եւ չի իմանում, թէ ուր է դուռն: Միայն Քրիստոս է տալիս իրական լուսաւորութիւնը:

ԱՅՍԵՂ խօսքը Քրիստոսի մարգարէական պաշտօնի մասին է: Պաշտոն առաքելալը մեր բնաբանի մէջ ասում է. Քրիստոս իմաստքիւն եղաւ մեզ համար Ասուածանից: Այդ խօսքերով նա նախ և առաջ կամենում է ասել, որ մենք ի բնէ իմաստուններ չենք, այլ յիմարներ: Բնական մարդը կարծում է, որ ինքն իմաստուն է, բայց միևնոյն ժամանակ խաւար

* Թարգմանած շիւթերէնից, հեղ. Պ. Վարդէնսարեան: